

Ceny Josefa Hlávky

V pondělí 18. června 2012 zde byly uděleny Ceny Josefa Hlávky za vědeckou literaturu a Cena Milana Sojky. Program slavnostního odpoledne byl zahájen představením posledního čtvrtého dílu románu české spisovatelky prof. MUDr. Valji Stýblové, DrSc., o Josefu Hlávkově nazvaný *Mecenáš v obnošené vestě*. Známa autorka byla za svou hlávkovskou románovou tetralogii a při příležitosti svého životního jubilea 90 let oceňována Pamětní medailí Josefa Hlávky.

Ceny Josefa Hlávky za vědeckou literaturu udělují společně Nadace Českého literárního fondu a Nadace „Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových“ za původní knižní práci z oblasti vědecké a odborné literatury publikovanou v České republice. Cenu Josefa Hlávky za vědeckou literaturu za rok 2011 získali:

● v oblasti společenských věd prof. PhDr. Petr Charvát, DrSc., za knihu *Zrození státu. Prvotní civilizace Starého světa*, vydalo nakladatelství Karolinum;

● v oblasti věd o neživé přírodě Mgr. Petr Pokorný za knihu *Neklidné časy. Kapitoly ze společných dějin přírody a lidí*, vydalo nakladatelství Dokořán;

● v oblasti věd o živé přírodě prof. RNDr. Lubomír Nátra, DrSc., za knihu *Příroda nebo člověk? Služby ekosystémů*, vydalo nakladatelství Karolinum.

Potřetí byla udělena Cena Milana Sojky, jež byla zřízena k podpoře rozvoje v oblasti společenských věd a k uctění památky vynikajícího vysokoškolského učitele a představitele nezávislého ekonomického vědeckého myšlení prof. Ing. Milana Sojky, CSc. Cenu udělují společně Vysoká škola ekonomie a managementu, o. s. p., a Národohospodářský ústav Josefa Hlávky.

Cenu Milana Sojky za rok 2011 získala Mgr. Zuzana Podaná za publikaci *Fenomén delikvence mládeže v České republice a středoevropském regionu*, publikace vyšla v edici Studie NÚJH 7/2011.

Ceny za vědeckou literaturu předávali prof. JUDr. Václav Pavlíček, předseda správní rady Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, a ředitel Nadace Český literární fond Mgr. Ivo Purš. Cenu Milana Sojky předali prof. JUDr. Václav Pavlíček a prof. Ing. Milan Žák, rektor Vysoké školy ekonomie a managementu.

Lubomír Nátra:
**Příroda, nebo člověk?
Služby ekosystémů.**
Nakladatelství
Karolinum, Praha
2011, 350 stran,
doporučená
cena 350 Kč,
ISBN 978-80-246-
1888-3

Čím je kniha prof. Nátra neobvyklá? Představte si, že ukradnou obraz Františka Kupky Tvar modré. Majitel zapláče a na mikrofon se vyjádří, že cena obrazu je nedozírná, neboli vlastně neznámá. Nedá se totiž znovu namalovat, neboť Kupka už nežije a kopie se nepočítají. Ale jakmile jde dílo do dražby, najednou poměrně přesně jeho cenu určí zájemci. V dubnu se v Praze vydražil tento obraz za rekordní cenu přes 55 milionů korun. A jak je to s různými zákoutími naší planety, ekosystémy kde žijí v dynamické rovnováze rostliny a živočichové? Můžeme jejich hodnotu, která je podobně jako u uměleckých děl nedozírná a vlastně neocenitelná, přece jen nějak vyjádřit?

Kupodivu kniha prof. Nátra z katedry experimentální biologie rostlin Přírodovědecké fakulty UK v Praze se o to v souladu s celosvětovými trendy pokouší. Finanční ohodnocení toho, jak nám slouží různé ekosystémy, může být jedním z účinných způsobů přesvědčování veřejnosti a postupně i politiků. A jak je to tedy s cenou za služby nějakého ekosystému? Lubomír Nátra cituje Gretchen Dailyovou, která

uvádí příklad nákladů za obyvatelstvem Měsíce. Lze vyčíslit, co si sebou lidé na Měsíc vezmou a kolik to bude stát? Určitě nezbytné zdroje potravy. Asi by nešlo hned o kravičky a prasátka, i když to není vyloučeno, ale možná o mikroorganismy, řasy, houby a nějaké macaté hmyzí druhy jako zdroj živočišných bílkovin. A co vzít na Měsíc dál? Je toho hodně a všechno se to dá v podstatě finančně vyčíslit.

Podobně jako Projekt Biosféra II. Pod velkou kupolí v arizonské poušti existuje na nevelké ploše už 21 let miniaturní soustava pěti ekosystémů. Stála 30 milionů dolarů a první poučení bylo, že v technologicky poměrně dobře zvládnutém umělém prostředí se tam žádné lidské společenství dlouho neudrželo, aniž by se několik skupinek badatelů nesepralo jako znepřátelené tlupy kočkodanů. Přemnožili se taky mravenci a švábi, a celý nákladný projekt od r. 1994 slouží pro sledování dopadů změn podnebí na jednotlivé složky minibiotsféry.

Tak to byl dobře vyčíslitelný příklad služby pěti ekosystémů pro pár lidí. Ale jak vyčíslit služby ekosystémů, které jaksí bezplatně využíváme po celé planetě? Například les dokáže zadržovat vodu v krajině. Pokud ho vykácíme, budeme tuto jeho schopnost muset nahradit například stavbou přehrady. Ta už se finančně vyčíslit dá. Nevelký jez s elektrárnou v centru Hradce Králové Hučák by dnes stál asi 150 milionů Kč. Největší vodní přehrada je v Itaiipu

na hraniční řece Paraná mezi Brazílií a Paraguají s hydroelektrárnou o zhruba šestkrát větším výkonu než má Temelín. Náklady na výstavbu obřího vodního díla se vyšplhaly na 20 miliard amerických dolarů. Finanční vyjádření nepřeborných forem služeb lesů, mokřadů, mangrovů a dalších ekosystémů, na nichž bude existence lidstva i nadále záviset, může významným způsobem přispět k naprosté nezbytnosti jejich ochrany a neudržitelnosti stávajícího způsobu života.

Likvidací 1 ha zdravého smíšeného lesa na vilu, tenisové hřiště nebo betonové parkoviště přijdeme my všichni ročně o 37 milionů Kč. A narušený hektar říční krajiny, např. kolem Bečvy nebo Moravy, byl oceněn na téměř půl milionu ročně, což pro celou republiku činí 375 miliard ročně. A když připočteme škody za povodně, dostaneme se na hodnoty nejméně o polovinu vyšší. Na celé planetě se roční hodnota všech těchto služeb ekosystémů pohybuje v řádu trilionů dolarů, jak r. 1997 uvedl Robert Costanza z USA.

Ke konci knížky prof. Nátra píše: „Pozorný čtenář nemůže sledovat text této publikace, aniž by alespoň sám pro sebe [...] nedomýšlel vlastní či nezbytné důsledky pro vlastní konání a rozhodování“. Má prav-

PŘEDPLATNÉ VESMÍRU

ZAJIŠŤUJE

SEND Předplatné

P. O. Box 141, 140 21 Praha 4

Telefon: 225 985 225,

777 333 370, 605 202 115,

všední den 8–18 hodin,

e-mail: send@send.cz,

www.send.cz,

SMS: 777 333 370,

605 202 115

předplatné:

roční	930 Kč
půlroční	480 Kč
dvouleté	1680 Kč
roční pro držitele karty ISIC, ITIC nebo ALIVE	744 Kč

Ceny jsou platné od 1. 10. 2011 do 31. 12. 2012

Upozornění:

Informace o předplatném
ve Slovenské republice
je uvedena v tiráži.

du. Myslím, že je třeba nejen upravit (a neříkám jen snížit) vlastní spotřebu a produkci odpadu, ale uchopit i pomyslný klacek a vyhnat od rozhodovacích stolů finanční zájmové skupiny, jež nám nabízejí takovou úroveň života, jakou lze přirovnat k fastfoodům: je to drahé, ošizené o vitaminy, přetučnělé, dráždivé, plné bezcenných pochutin a hluchých kalorií, rozuměj bezcenných životních cílů a náhražek za kvalitu. Návrova kniha ukazuje, že možná bude lepší nastoupit nikoliv cestu udržitelného rozvoje, ale spíš prosperujícího poklesu. **František Vyskočil**

Petr Pokorný:
Neklidné časy.
Dokořán, Praha
2011, 370 stran,
doporučená cena 499
Kč, ISBN 978-80-
7363-392-9

Čtvrtohory (také též antropozoikum, či kvartér) je označení pro geologické období, které zahrnuje zhruba posledních 2,6 milionu let. Stejně jako v jiných geologických obdobích, i v kvartéru po sobě následují období dynamické rovnováhy přerušovaná náhlými zlomy. Ovšem zatímco v minulosti byly zlomy způsobeny změnami ve sluneční intenzitě, srážkou s asteroidem či supervulkanickou aktivitou, nyní působí na ekosystémy přítomnost sedmi miliard lidí. Lidská aktivita dominuje 43 % zemského povrchu a její vliv se projevuje na dvojnásobně rozloze. Jedna třetina sladkovodních zdrojů je využívána lidmi a lidé spotřebovávají každoročně i 20 procent všeho živého, co se narodí nebo vyrostě.

Kdybychom chtěli vědět víc o tom, co se nejen ve světě ale hlavně v naší kotlině dělo s přírodou i lidmi během mladších čtvrtohor, není lepší knihy než právě oceněná publikace Petra Pokorného. Autor ji nazval *Neklidné časy* a jde o kapitoly ze společných dějin přírody a lidí. Jsou to jakési příběhy ze čtvrtohor, a jak sám Petr Pokorný uvádí, jde o dlouhé populárně vědecké eseje biologa, který má jisté badatelské zkušenosti s geologickými disciplínami a archeologií. Připouští, že by kniha mohla sloužit také jako učebnice historické ekologie, ale po seznámení s obsahem musím konstatovat, že jde skutečně spíš o esejistické čtení.

Pozornost si kniha zaslouhuje jednak proto, že je napsána pěknou češtinou, krásným jazykem. Jistě je

tu patrný pozitivní vliv jeho učitelů a kolegů, např. Vojena Ložka, Václava Cílka nebo Jiřího Sádla. Dále musíme obdivovat široký záběr a schopnost propojování faktů, často z velmi vzdálených oborů. Některým autor dobře rozumí a jsou jeho výzkumnou parketou (analýza pylů v rašelinistích a sedimentech). Jiné nám přibližuje často i lehce humorovou formou, např. když se dotkne bobrologie a úlohy bobrů při tvorbě krajiny a biodiverzity. Jak říká jeden z jeho kritiků: „... v knize je spousta dobrých a originálních postřehů. Ač dílo primárně odborné, je napsáno způsobem, který [...] je přístupný komukoliv, kdo se o věc zajímá [...] jinými slovy, skoro *opus magnum*.“

Kniha nese ale také morální poučení a vede k zamyšlení nad budoucností, protože na rozdíl od neolitické epochy začaly nedávno působit nové vlivy. Dokonce i divočina, ke které bychom instinktivně tíhli, je „nová divočina“, s trochu opelichanou výbavou původních druhů rostlin a živočichů ale se stále narůstajícími druhy přivandrovalců a zavlečenců, čímž mám na mysli samozřejmě přivandrovalce botanické a zoologické, kteří mají někdy snahu naši přírodu „vybydlet“. Vzpomeňme invazi asijského bolševníku velkolepého (*Heracleum mantegazzianum*) nebo z USA dovezených druhů mandelinky bramborové a raka pruhovaného (který nakazil naše raky smrtelným račím morem).

Před několika dny byla uveřejněna nová studie Kalifornské univerzity v Berkley o vlivu civilizace na prostředí *Nadcházející proměna pozemské biosféry*. Skupina vědců v ní konstatuje, že lidstvo tlačí pozemský ekosystém k novému bodu zlomu. Tento bod přirovnávají k okamžiku, kdy skončila doba ledová. Jenže zatímco konec doby ledové stimuloval rozvoj fauny a flory, nyní naopak hrozí rozsáhlé vymírání druhů a zničení prostředí, což bude mít dopad na životy miliard lidí. Zdá se, že neklidné časy, které tak barvitě popisuje Petr Pokorný, hned tak neskončí a zřejmě se budou týkat i nás osobně. Ale spoň těch mladších, což jim ze srdce přeju. **František Vyskočil**

Petr Charvát: Zrození státu. Prvotní civilizace Starého světa. Nakladatelství Karolinum, Praha 2011, 334 stran, doporučená cena 350 Kč, ISBN 978-80-246-1682-7

Kniha profesora Charváta přesahuje soudobou knižní produkci v oblasti historie právě tím, že si klade základní otázky spojené se vznikem a původní funkcí státních útvarů.

Zdůrazňuje nyní obecně přijímaný fakt, že první státní útvary vznikaly již v eneolitu a jejich vznik úzce souvisel s určitou kritickou koncentrací obyvatel. Ukazuje, že vznik státu měl dva hlavní důvody – zajistit bezpečnost obyvatel a organizovat pomoc v dobách nouze (čili přerodělovat bohatství). Tato základní východiska jsou platná dodnes, na což se občas zapomíná. Sporařadný stát zůstává rozhodující institucí, která má mít odpovědnost za sociální stabilitu, slušné životní podmínky a bezpečnost obyvatel.

Autor rozvádí, že původní civilizační okruhy vykazovaly různý stupeň zbožštění panovníků. Výrazné bylo v egyptské a konečně i v čínské historii. V Mezopotámii docházelo ke zbožštění panovníka poté, co svými činy prokázal, že je toho hodný. Snad se tradice tohoto regionu odrazila ve vzniku nových náboženských směrů, kde zbožštění panovníka již ztratilo smysl.

Téma knihy úzce souvisí se současnými intenzivními diskusemi o vzniku i kolapsu civilizací. Nezávisle na prof. Charvátovi publikoval i Karl Butzer v PNAS studii, v níž se soustřeďuje na osudy egyptské, mezopotamské, protoindické a čínské civilizace. Snaží se nalézt odpovědi na základní otázky týkající se správného fungování státu i nebezpečí související s jeho destrukcí. Úvah na toto téma je více a mnoho autorů se přiklání k tomu, že hlavním nebezpečím vedoucím ke kolapsu civilizace jsou vnitřní faktory – mocichtivost, panovačnost, korupce a sobectví.

Pokládám dílo prof. Charváta za vysoce přínosné pro historiografii, ale i pro hlubší pochopení původu naší civilizace i nebezpečí, která mohou ohrozit její existenci. **Jan Svoboda**

Inzerce & komerční prezentace

Analogon	672
ARCDATA PRAHA, s. r. o.	649
ČEPS, a. s.	651
Dokořán, s. r. o.	659
Eppendorf Czech & Slovakia, s. r. o.	684
MIKRO, s. r. o.	665
Palivový kombinát Ústí, s. p.	652–653
Přírodovědecká fakulta MU	635
Student Agency, s. r. o.	667
Thalia Picta, s. r. o.	622
ÚHÚL	659
Ústav chemických procesů AV ČR, v. v. i.	650
Ústav molekulární genetiky AV ČR, v. v. i.	654–655

Vydavatel nenes odpovědnost za obsah inzerce či komerční prezentace.